

Sporen in de sneeuw

woorden **Manon Laterveer-de Beer**
beelden **Ingeborg ten Hoopen**

Als het in de lucht hangt hoef ik mijn wekker er niet voor te zetten. Een nacht waarin sneeuwval wordt voorspeld, verloopt voor mij achter het raam. Ik wil de wereld steeds witter zien worden. De weerkaatsing van de sneeuw mijn huis zien binnenstromen. De kans op een flink pak sneeuw in ons land wordt steeds kleiner. Hoe magisch als het toch gebeurt.

Ik neem geen tijd voor het ontbijt, een glas warme thee is voldoende. Wie sporen wil zoeken in vers gevallen sneeuw moet vroeg op pad. Nog voordat andere wandelaars, honden en voertuigen het maagdelijk wit verstoren. De sneeuwvlucht is geklaard en het belooft een zonovergoten dag te worden. Ik stap in mijn bergschoenen en rijg de veters zorgvuldig dicht. Sneeuwvlokken wringen zich overal tussendoor, ik wil graag droge

voeten houden. Bij het openen van de keukendeur voel ik de weerstand van een dik pak sneeuw. Er is zeker twintig centimeter gevallen. Tot mijn vreugde constateer ik dat het plak-sneeuw is. Plaksneeuw bestaat uit relatief grote sneeuwvlokken en wijst op een niet al te heftige vrieskou. Deze sneeuwvorm is ideaal om diersporen te zoeken; de afdrukken zijn duidelijk gemarkeerd en daardoor goed herkenbaar.

Met ingehouden adem zet ik mijn voet in de sneeuw. Ik luister. De knisperende sneeuw is een geluid van puurheid, dat samenhangt met de schoonheid van een witte mantel die de aarde bedekt. Elke wolk begint zijn leven door het condenseren van waterdamp in de atmosfeer. Hoe hoger dit plaatsvindt, hoe lager de temperatuur, waardoor de waterdruppels zich ontwikkelen tot kleine

ijskristallen. Door natuurkundige processen groeien de ijskristallen uit tot sneeuwvlokken. De zeskantige kristallen klitten aan elkaar vast. Dit gebeurt vooral wanneer de temperatuur niet al te laag is en er voldoende vocht in de lucht zit. Val-lende sneeuwvlokken gedragen zich als zwaan-kleef-aan; onderweg naar het aardoppervlak groeien ze steeds verder. Is het kouder dan acht graden onder nul, dan kan bij windstil weer 'poolsneeuw' ontstaan, herkenbaar aan de glinstering van ijsnaalden in het zonlicht. Zo zijn er nog meer soorten sneeuw, die allemaal ken-merkend zijn voor de omstandighe-den waaronder ze zich vormen.

Op het witte tapijt zonder markering
wijst de afrastering langs het weiland
me de weg naar de dijk. De houten
palen hebben een sneeuwstreep
langs zij en zijn getooid met een witte

pruik. In de vroege ochtend staan mijn zintuigen op scherp. Doordat de sneeuw het geluid absorbeert, word ik omgeven door stilte. De kou maakt alles reukloos en verfrist mijn wangen. Al mijn aandacht richt zich op de grond. Daar! Mijn eerste spoor.

Twee pootafdrukken staan paarsgevijs in de sneeuw, met vlak daarvoor twee kleinere afdrukken in het verlengde van elkaar, en de afstand van een flinke sprong ertussen. Dat moet een haas zijn geweest. Even verderop liggen ronde keutels, als zwarte dropjes op het wit. Een deukje in de sneeuw verradt dat het dier op zoek was naar gras. Ik stel me voor hoe de haas de sneeuwval van afgelopen nacht moet hebben ervaren. Hij had vast een voedzaam ontbijt nodig. In tegenstelling tot het konijn leeft de haas niet in een hol, maar in een 'leger': een uitholling van slechts tien tot twintig centimeter diep die enige beschutting biedt. Wellicht heeft de haas zich laten ondersneeuwen, of was hij slim genoeg om een sneeuwvrije plek te vinden. Op zich is ondersneeuwen misschien niet eens zo erg, want lucht tussen de losse vlokken geeft het sneeuwdek een isolerende werking.

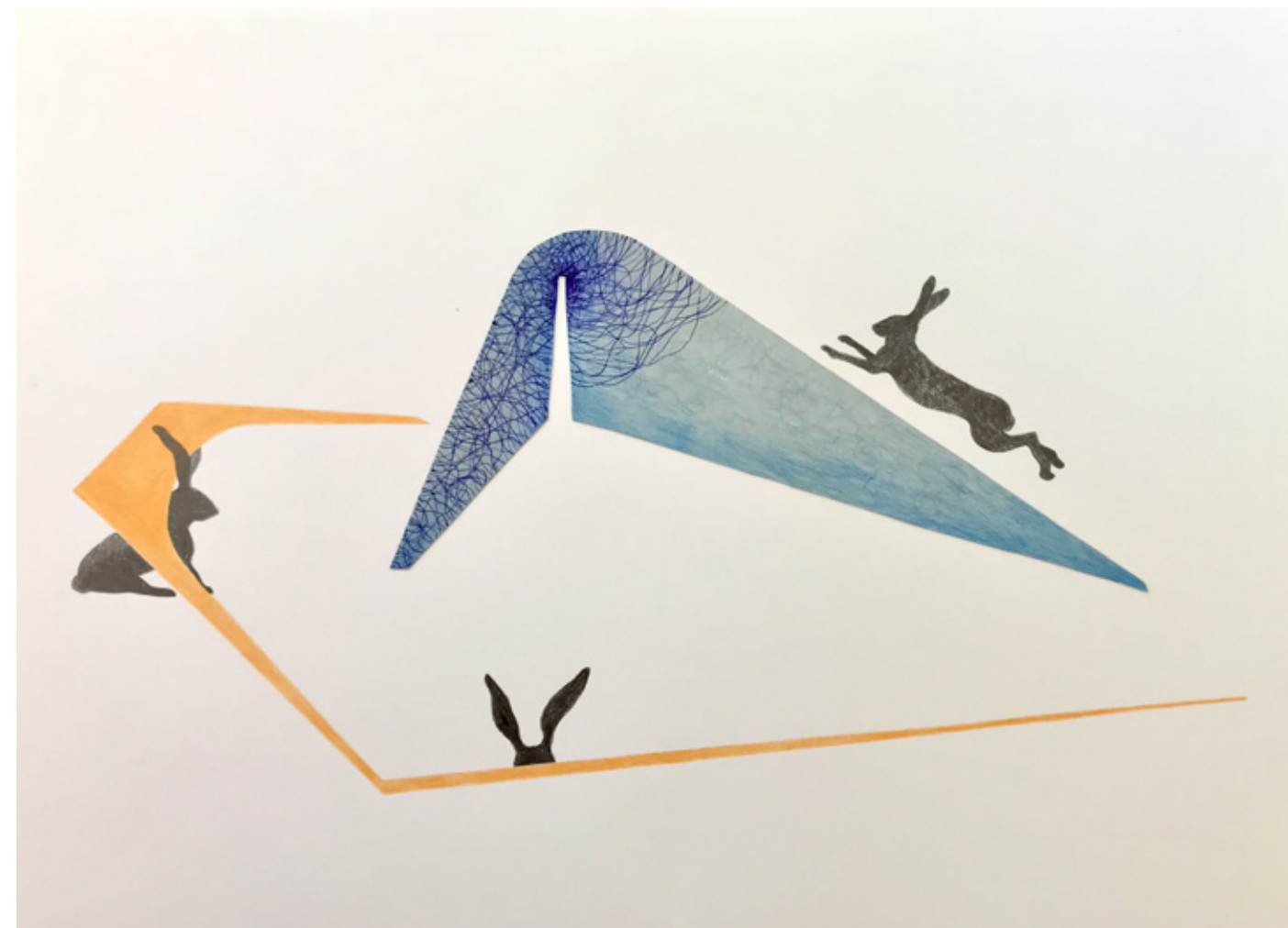
Boven op de dijk speur ik in het rond, op zoek naar de haas. Maar het dier is ervandoor, op de witte ondergrond had ik hem vast en zeker

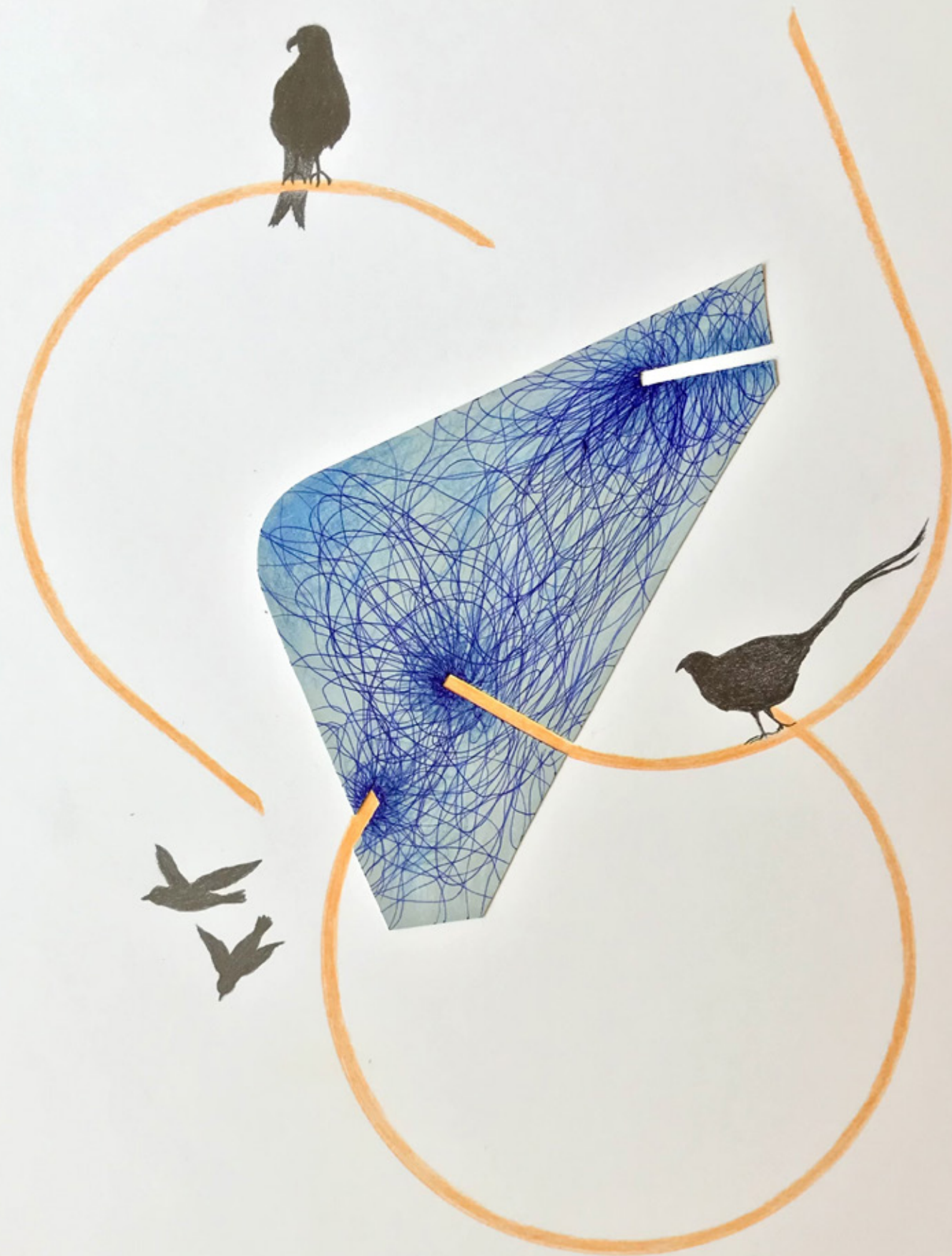
kunnen spotten. De haas behoudt 's winters zijn bruine vacht, in tegenstelling tot dieren die hun vachtkleur aanpassen aan het seizoen, zoals de hermelijn. Met een wit winterkleed hult dit dier zich in een camouflagepak dat in een sneeuwlandschap heel effectief is. Alleen zijn staartpunt is zwart. Een prachtig kleed, wat deze soort vroeger duur kwam te staan. In vele koningsmantels zijn de wintervachten van hermelijnen gebruikt, zo ook die van ons eigen koningshuis. Koning Willem-Alexander droeg de mantel bij zijn inhuldiging in 2013. Voor de witte bontkraag met zwarte stippen – de staartpuntjes – hebben veel van deze dieren het leven gelaten. Niet elke hermelijn in ons land heeft een seizoensgebonden kleur, wat aangeeft dat Nederland net op de grens ligt tussen het koudere en warmere deel van zijn leefgebied. Er zijn ook exemplaren die in de winter hun bruine vacht behouden.

Na de sneeuw van afgelopen nacht is het ijs op de sloot bedekt met een laagje wit. Een tegenvaller voor schaatsliefhebbers, want de warmte-isolatie van sneeuw bemoeilijkt het aangroeien van ijs. Maar voor spoorzoekers zoals ik is het een uitkomst. Al snel valt mijn oog op de pootafdrukken van watervogels. Het zijn de gelobde tenen van de meerkoet, in gedachten zie ik de vogels waggelend over het ijs gaan. Het grootste

deel van het jaar haalt de meerkoet zijn voedsel uit het water. En toch is het de meest onhandige duiker die je kunt bedenken, vooral vergeleken met een behendige vissenjager zoals de gestroomlijnde fuut. Aan de bolle vorm van de meerkoet is te zien dat de vogel veel lucht meedraagt in zijn verenkleed. Niet handig als je onder water wilt komen. Met een sprongetje vanaf het wateroppervlak gaat de meerkoet kopje onder, om vervolgens als een dobber boven het water uit te schieten, de snavel gevuld met waterplanten – een maaltijd die 's winters niet voorhanden is. Daarom zoekt de meerkoet in dit jaargetijde de oevers op om gras te grazen. Vaak met velen bij elkaar, en niet zonder risico omdat ze plotseling de weg kunnen oversteken.

De wandeling naar het gemaal voert me langs de tuin van de beheerder. Hoewel alle bomen en struiken in de winterstand staan – kleurloos en kaal – toont de toverhazelaar haar gele bloementrossen, nu deels verscholen onder de sneeuw. Ik vind het een raadsel hoe de bloemen worden bestoven, want insecten laten zich in de winter nauwelijks zien. Vroeger werd gedacht dat de toverhazelaar de wind nodig heeft om stuifmeel van de ene naar de andere struik te brengen. Net als andere vroege bloeiers zoals de hazelaar, die overigens niet verwant is aan de uitheemse

DE HOUTEN PALEN HEBBEN
EEN SNEEUWSTREEP LANGSZIJ
EN ZIJN GETOOID MET EEN
WITTE PRUIK.

toverhazelaar. Maar ergens las ik dat onderzoekers hebben ontdekt dat de toverhazelaar voor de voortplanting wel degelijk afhankelijk is van insecten. De bloemen geuren heerlijk om bijen en andere bestuivers aan te trekken. Ook dragen ze nectar, als beloning voor insecten die de kou trotseren. Blijkbaar zijn er op een relatief warme winterdag toch genoeg insecten actief om de toverhazelaar te bevruchten.

Nadat ik de brug over ben bij het gemaal duik ik het bos in links van de dijk. Hier heeft de gemeente twee jaar geleden het bestaande populierenbos gekapt, dat op hoge leeftijd een gevaar werd voor de omgeving. Populieren zijn snelgroeiende bomen, wat ze minder stevig maakt. Met een flinke storm kunnen oude populieren afbreken als luciferhoutjes. In plaats van een monocultuur is er nu een gemengd bos aangeplant van zwarte elzen, berken, hazelaars, meidoorns, tamme kastanjes en nog veel meer. Een impuls voor de vogelrijkdom, zo bleek afgelopen zomer. In dit winterse decor zie ik dat de gevarieerdheid in groeivormen en structuren van de bast veel meer tot uitdrukking komt dan in de zomer wanneer alles groen is. Terwijl ik

stilsta, probeer ik me het vroegere populierenbos voor de geest te halen. Dan valt plotseling mijn oog op een gele slingerstreep in de sneeuw. Er omheen een wirwar aan pootafdrukken, die lijken op die van een hond. De kans bestaat dat het een vos is geweest, op zoek naar muizen. Een vos die met zijn urinespoor laat weten dat hij er is. De sterke muskusachtige geur van het dier is onmiskenbaar, als test snuif ik een paar keer in de lucht. Hoe graag zou ik willen dat ik een vossenspoor heb ontdekt. Maar ik ruik niets, misschien absorbeert de sneeuw het bewijs.

Sneeuw, het is een wonderlijk natuurverschijnsel. Het brengt harten zoals dat van mij op hol, of laat harten van dieren juist langzamer kloppen om de winter door te komen. De egel gaat in winterslaap. Hij draait zijn inwendige motor, inclusief zijn hartslag, omlaag om energie te sparen. Totdat de lentezon hem wekt, wanneer voldoende insecten zijn te vinden. Mijn eigen motor draait op volle toeren deze winterochtend en herinnert me aan mijn overgeslagen ontbijt. Voldaan met de vondsten in de sneeuw keer ik op mijn schreden terug. Vertrouwde sporen, die me thuisbrengen.